

Nacht-und-Nebel-regeling ten principale aangegeven; uit het stuk bleek voorts dat Keitel bevoegd was haar nader uit te werken. Keitel deed dat in een bevel d.d. 12 december. Illegale werkers, zo stond daarin, mochten in de bezette gebieden slechts berecht worden wanneer het doodvonnis waarschijnlijk was en de executie *'grundsätzlich innerhalb einer Woche nach Festnahme des Täters'* kon plaatsvinden. Waren die voorwaarden niet aanwezig, dan moest de *Geheime Feldpolizei* de arrestanten naar Duitsland overbrengen. Zij werden daar dan *'Wehrmachtgefangene'* en konden er in het geheim door een *Wehrmachtgericht* berecht worden. *'Die Richtlinien treten'*, zo heette het aan het slot, *'drei Wochen nach ihrer Unterzeichnung'* (dat was dus: drie weken na 12 december '41) *'in Kraft. Sie sind bis auf weiteres in allen besetzten Gebieten, mit Ausnahme von Dänemark, anzuwenden'* – Denemarken, waar de regering in april '40 gecapituleerd had, nam nu eenmaal een speciale positie in.

Zeven weken later, op 2 februari '42, ging er van Keitel weer een nieuwe oekaze uit. Daarin werd bepaald dat de *Nacht-und-Nebel*-regeling alleen in Noorwegen, Nederland, België en Frankrijk toepassing zou vinden, niet dus in Oost- en Zuidoost-Europa, en dat de naar Duitsland over te brengen gevangenen die spoorloos zouden verdwijnen, door een *Staatspolizeistelle* of *-leitstelle* in ontvangst genomen zouden worden. Daarmee had de *Gestapo* greep op de zaak gekregen. Zij liet niet los: in april '42 werd bepaald dat de naar Duitsland overgebrachte of alsnog over te brengen *Nacht-und-Nebel*-gevangenen, voorzover zij niet voor berechting door een militaire rechtbank in aanmerking kwamen, voor een van de *Senate* van het *Volksgerichtshof* of voor een *Sondergericht* zouden moeten verschijnen.

Van de mate waarin *Nacht-und-Nebel*-gevangenen berecht zijn (de speciale positie van de Nederlanders onder hen komt aanstonds aan de orde), hebben wij geen volledig overzicht. Het schijnt dat talrijke militaire rechtbanken er niet voor gevoeld hebben, dit soort zaken in behandeling te nemen en dat als gevolg daarvan de meeste *Nacht-und-Nebel*-processen gevoerd zijn voor het *Volksgerichtshof* dan wel voor een van de drie *Sondergerichte* die competent verklaard waren: die te Keulen, Essen en Kiel. Alleen al aan die drie *Sondergerichte* waren eind '42 meer dan zesduizend *Nacht-und-Nebel*-gevangenen toegewezen en het *Volksgerichtshof* begon met ca. 200 zaken (één zaak kon op talrijke illegale werkers betrekking hebben) in behandeling te nemen. Aan de voor het *Volksgerichtshof* verschijnende *Nacht-und-Nebel*-gevangenen werd in ongeveer de helft van de gevallen de doodstraf opgelegd – gegevens met betrekking tot de vonnissen van de drie genoemde *Sondergerichte* zijn niet bekend.

Wat gebeurde nu met de *Nacht-und-Nebel*-gevangenen die *niet* ter dood veroordeeld werden?